

ОДЕСЬКА НАЦІОНАЛЬНА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ

ПОРОШЕНКО ПЕТРО ОЛЕКСІЙОВИЧ

УДК 342.922.343.353

**ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ УПРАВЛІННЯ
ДЕРЖАВНИМИ КОРПОРАТИВНИМИ ПРАВАМИ
В УКРАЇНІ**

Спеціальність 12.00.07 - теорія управління;
адміністративне право і процес; фінансове право

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

ОДЕСА – 2002

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у відділі проблем державного управління та адміністративного права Інституту держави і права ім. В.М. Корецького Національної Академії Наук України (м. Київ).

Науковий керівник: доктор юридичних наук, професор.
Заслужений юрист України
СЕЛІВАНОВ Анатолій Олександрович,
Постійний представник Верховної Ради України
у Конституційному Суді України

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор
ДОДІН Євген Васильович,
завідувач кафедри морського та митного права
Одеської національної юридичної академії

кандидат юридичних наук, доцент
КАДЬКАЛЕНКО Сергій Тимофійович,
доцент кафедри конституційного та
адміністративного права Київського
національного університету ім Т.Шевченка

Провідна установа: Національна юридична академія імені Ярослава Мудрого
Міністерства освіти і науки України, кафедра адміністративного права (м. Харків)

Захист відбудеться “16” лютого 2002 року о 10 годині на засіданні спеціалізованої
вченої ради Д 41.086.01 Одеської національної юридичної академії за адресою: 65009, м.
Одеса, вул. Піонерська, 2, кім.312.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Одеської національної юридичної
академії (65009, м. Одеса, вул. Піонерська, 2).

Автореферат розісланий “16” _січня_ 2002 року

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Г.І. Чанишева

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Економіка України в умовах поступового виходу з кризи має завдання вирішити велику кількість соціальних проблем в суспільстві, але залишаються нерозв'язаними багато питань у сфері державного управління, зокрема, недосконалість системи нормативно-правового регулювання. Це стосується, насамперед, і такого важливого напрямку як здійснення управління державними корпоративними правами, коли інтереси держави опинилися в рівних умовах з інтересами акціонерів-учасників господарських, підприємницьких та інших правовідносин.

Правові проблеми в сфері управління державними корпоративними правами часто виникають за умов, коли часткою статутного капіталу виступає майно, що належить державі і відносно нього забезпечується, згідно з законодавством, відповідний правовий режим. Одна господарська чи підприємницька структура, відносно якої застосовується поняття державне управління, не може обійтися без державного дозволу на її створення та контролю (регулювання) за здійсненням корпоративних прав. Саме тому управління державною часткою майна в корпоративній галузі власності передбачає здійснення певних функцій та повноважень в сфері корпоративних інтересів стосовно як матеріальних об'єктів власності, так і корпоративних прав з боку існуючого органу управління (правління, ради, директора корпоративної структури), коли інтереси держави представляють відповідні органи державної виконавчої влади.

Це обумовлює необхідність наукового дослідження правових проблем, пов'язаних з управлінням державними корпоративними правами в сфері виробництва та підприємництва, аналіз форм здійснення менеджменту, вдосконалення правового статусу суб'єктів, які наділені певною компетенцією щодо здійснення корпоративних прав, регулюючий вплив уповноважених державою органів та посадових осіб щодо упорядкування фінансових потоків, гарантування фінансових надходжень до Державного бюджету як умови ефективності корпоратизації об'єкта господарювання та управління державними корпоративними правами.

Актуальність проблематики, яка охоплюється визначеною темою, підтверджується необхідністю вирішення проблем управління державними корпоративними правами, зокрема, погашенням боргів організацій (господарських товариств, промислових корпорацій), які не здійснили реструктуризацію заборгованості або не виконали умов реструктуризації. Це пов'язано з передачею права власності боржників до інших суб'єктів у відповідності до законодавства України. При цьому державне управління у сфері корпоративних прав стосується порушення справ про банкрутство, процедури санації або передачі контрольного пакету акцій підприємств та організацій в державну власність з наступною передачею у довірче управління або повторної приватизації. Тому природно, що управління в сфері корпоративних інтересів передбачає і створення умов для реформування господарських організацій, їх реструктуризацію і підвищення

ефективності управління ними в цілях забезпечення ресурсозбереження і збільшення виробництва конкурентноздатної продукції та послуг. У зв'язку з цим реально постає питання про розвиток необхідної законодавчої і нормативно-правової бази, яка б передбачала підвищення відповідальності керівників органів виконавчої влади і організацій за результати їх діяльності перед власниками, акціонерами та державою в цілому.

Важливим напрямком у здійсненні управління державними корпоративними правами є створення системи довірчого управління акціями, які знаходяться у державній власності та іншим майном, а також встановлення чіткого розмежування функцій по управлінню підприємствами та державним майном між Фондом державного майна України та іншими органами, які наділені повноваженнями у цій сфері управління корпоративними правами. В той же час вимагає особливого правового унормування передача у довірче управління акцій та іншого майна у випадках неефективного управління ними з обов'язковим закріпленням параметрів ефективності використання наданих повноважень у цих питаннях, оскільки в першу чергу державна (суспільна) власність може зазнати найбільших втрат.

Актуальність визначеної для дослідження проблематики підтверджується ще й тим, що управління державними корпоративними правами знаходиться у сфері правовідносин, де цивільно-правові норми взаємодіють з нормами адміністративного права, що є предметом дослідження науки адміністративного права, теорії управління та фінансового права. У зв'язку з цим теорія формування правовідносин в сфері управління державними корпоративними правами залишається поки що без належної уваги юридичної науки та науки управління, і це вимагає застосування різноманітних методологічних підходів, спрямованості аналізу з нетрадиційними міжгалузевими засобами системного дослідження, яке дозволить теоретично обґрунтувати і розглянути важливу проблематику відносин у корпоративній сфері, яка існує на практиці і вже стала невідкладною для осмислення у науково-теоретичній площині сучасного досвіду.

Дисертаційне дослідження відображає авторську концепцію щодо юридичних проблем, які впливають з реальних адміністративно-правових умов, і автор вперше піднімає до узагальнення наукою адміністративного права існуючі в різних галузях суспільних відносин питання корпоративних інтересів для створення правової бази здійснення управління корпоративними правами як цього вимагають інтереси держави і суспільства.

Таким чином, теоретична і практична потреба дослідження проблем правового регулювання управління державними корпоративними правами в Україні є цілком очевидною, зважаючи на те, що вказана проблематика вимагає проведення аналізу з позицій науки адміністративного права, виходячи з комплексного предмета правового регулювання відносин, як публічного, так і цивільного характеру.

Дисертаційна робота підготовлена з урахуванням розробленої теорії державного

управління, проведених досліджень в сфері функціонування органів виконавчої влади, науково обґрунтованих адміністративних процедур, а також в сфері господарських відносин, що знайшло відображення в наукових працях А.Б. Авер'янова, О.Ф. Андрійко, Ю.П. Битяка, О.М. Вінник, І.П. Голосніченка, Є.В. Додіна, Р.А. Калюжного, Є.Р. Кибенка, С.В. Ківалова, Л.В. Ковалюк, Ю.М. Козлова, Е.Б. Кубка, Н.Р. Нижник, В.К. Мамутова, А.Я. Пилипенка, Н.А. Саніахметової, А.О. Селіванова, В.Ф. Сіренка, Ю.О. Тихомирова, М.М. Тищенко, В.В. Цветкова, Ю.С. Шемшученка, В.С. Щербини та інших вчених-правознавців.

Слід зазначити, що фундаментальна праця видатного вченого І.Т. Тарасова "Учение об акционерных компаниях", яка була видана у Києві в 1878 році, і надалі залишається класичним джерелом науки корпоративного права. До цієї теми управління державними корпоративними права зверталися і окремі представники економічної школи, але їх дослідження стосувалися виключно економічних категорій. Тому автор вважає необхідним і своєчасним узагальнити накопичений теоретичний і практичний матеріал і обґрунтувати на цій основі висновки, рішення, практичні рекомендації, викладені в даній дисертації.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження проводилось як складова частина комплексного цільового напрямку досліджень Інституту держави і права імені В.М. Корецького Національної Академії наук України, який пов'язаний з проблематикою Адміністративної реформи в Україні та програмою "Удосконалення господарських відносин в умовах ринкової економіки (економіко-правовий аспект)" (державний реєстраційний номер 0186070869).

Мета і завдання дисертаційного дослідження - аналіз чинного законодавства України щодо здійснення державою через уповноважених суб'єктів необхідних функцій представництва її інтересів у проведенні ефективного управління корпоративними правами, які належать державі як власнику частки майна в корпоративній сфері; виявлення прогалин у правовому регулюванні з урахуванням Конституції України; трансформації структури об'єктів державної власності, а також визначення шляхів вирішення зазначених проблем.

Для досягнення поставленої мети визначені наступні завдання:

- з'ясувати конституційно-правові засади управління об'єктами, переданими державою у корпоративну сферу;
- визначити обсяг здійснення управління державними корпоративними правами та предмет правового регулювання застосування уповноваженими суб'єктами держави управлінських функцій та повноважень у корпоративній сфері;
- проаналізувати правовий статус органів виконавчої влади, які здійснюють управління державними корпоративними правами у співвідношенні з правосуб'єктністю інших осіб, які реалізують свої права в цій сфері;
- обґрунтувати управлінський підхід до визначення корпоративних прав, що виникають

внаслідок створення господарюючого суб'єкта і являють собою комплекс правомочностей управлінського та майнового характеру;

- визначити особливості здійснення форм та методів управління державними корпоративними правами та необхідність їх правового закріплення;
- виявити прогалини у законодавчому забезпеченні впливу суб'єктів управління, насамперед - органів виконавчої влади, на ефективне використання корпоративних прав та економічну ефективність майна, яке належить державі в корпоративній сфері;
- проаналізувати правові форми договорів, які застосовуються в корпоративній сфері щодо здійснення функцій управління державними органами в корпоративній сфері;
- виявити і обґрунтувати оптимальну модель організації структури управління державними корпоративними правами, яка має забезпечити досягнення державних інтересів та дотримання прав для всіх суб'єктів корпоративних прав.

Предметом дослідження є теоретичні і методологічні проблеми правового регулювання управління державними корпоративними правами, що відображає сукупність правових відносин, які складаються в сфері управління державними корпоративними правами уповноважених державою суб'єктів відносно частки власності, яка знаходиться в сфері корпоративних відносин. В роботі розкриті принципи, форми та методи реалізації повноважень суб'єктів управління державними корпоративними правами, висвітлені актуальні питання щодо комплексу управлінських відносин, які складаються в цій сфері забезпечення державних інтересів.

Об'єктом дослідження є адміністративно-правові матеріальні та процесуальні відносини, які необхідно врегулювати нормами адміністративного права в обсязі, що відповідає завданням управління державними корпоративними правами.

Методи дослідження. Методологічну основу дослідження складають загальновизнані наукові критерії виявлення об'єктивних правових явищ, які становлять змістовну частину управління державними корпоративними правами, а також діалектично-матеріалістична теорія пізнання економічних та соціальних явищ, система загальнонаукових методів, які застосовуються в юридичних науках.

Насамперед, на всіх етапах виконання дисертаційної роботи широко використовуються такі методи наукового пізнання, як діалектична логіка, аналіз і синтез правових явищ, статистичний аналіз економічних показників суб'єктів корпоративних прав, порівняльно-правовий аналіз відбору фактичного матеріалу, системно-процедурний підхід у дослідженні проблем в єдності їх соціального змісту і юридичної форми.

Нормативною та емпіричною базою дослідження визначено Конституцію України, законодавчі та інші нормативні акти України, а також вивчені автором понад 100 матеріалів стосовно діяльності суб'єктів в сфері правозастосування і правотворчості щодо здійснення уповноваженими органами своїх повноважень у забезпеченні державних інтересів в корпоративній сфері (акціонерних компаніях, холдінгах, господарських товариствах). До емпіричної бази дисертації автор включає також документи колишнього

Національного агентства України з управління державними корпоративними правами. Державної комісії з цінних паперів. Фонду державного майна України, а також власний досвід в сфері управління корпоративними правами холдингу "Укрпромінвест".

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що в дисертації вперше на монографічному рівні у вітчизняній юридичній літературі, в межах єдиної і цілісної наукової праці, досліджена проблема правового регулювання реалізації державних інтересів в корпоративній сфері, вивчено генезис, поняття моделі правового забезпечення державного управління відносно майна, яке включено до корпоративних прав господарських товариств поряд з іншими засновниками статутного фонду (капіталу). При цьому пропонується інституціональна модель структури державного управління, засоби забезпечення її функціонування і ефективного впливу на об'єкт господарського (економічного) утворення, що дає можливість з позицій теорії адміністративного права і державного управління побачити нові можливості "рівноправної" взаємодії уповноважених органів виконавчої влади з іншими суб'єктами корпоративних прав, системно і комплексно розглянути теорію формування правовідносин за участю публічної організації.

Новою для вітчизняної юридичної науки є проблема забезпечення державних інтересів при здійсненні управління корпоративними правами, використання договірних форм у процесі господарювання, коли найважливішим елементом є прийняття рішень та здійснення контролю в сфері досягнення економічних результатів, а також нормативне регулювання відносин у корпоративній організації. Це обумовлено формуванням автором дослідження нових поглядів в науці державного управління на статус органів, які забезпечують виконавчо-розпорядчу діяльність в корпоративній сфері інтересів, коли "адміністративний ресурс" є досить обмеженим при здійсненні господарювання, а внутрішня побудова моделей управління не залежить від державних органів. Автором методологічно відокремлено предмет цивільно-правового змісту корпоративних прав від адміністративно-правових відносин.

В дисертації вперше зроблено спробу обґрунтувати передбачені законом засоби державного впливу на корпоративне управління, коли органи (представники держави) володіють лише часткою майна (корпоративних прав) для організації процесів функціонування об'єкту управління в умовах конкуренції та обмеження монополізму. В роботі автор зосередив увагу на виявленні та розкритті правових та управлінських механізмів, які становлять практичну цінність для досягнення спільних інтересів у корпоративній сфері.

Наукова новизна знаходить своє відображення у таких положеннях:

- висновок про визначальну роль конституційно-правових засад у здійсненні державного управління в сфері ринкової економіки, що дає можливість зберегти регулюючий і контролюючий вплив держави на розвиток тих галузей народного господарства, які забезпечують життєдіяльність суспільства в цілому або мають підвищену соціальну вагу

шляхом корпоративної участі органів держави у господарських (акціонерних та інших) утвореннях, що здійснюють діяльність в цих галузях;

- визначення поняття та змісту корпоративних прав стосовно здійснення корпоративного управління з боку держави при одночасному розвитку в Україні всіх форм власності;

- комплексний розгляд функціональної природи управління державними корпоративними правами та правового режиму об'єкту як багатоелементного економіко-правового явища, що дає можливість відокремити в управлінні державними корпоративними правами різноманітні форми та методи публічно-правового регулювання;

- висновок про те, що передача об'єктів права державної власності, що не включені до переліку тих, які не підлягають приватизації (корпоратизації) при створенні статутних фондів господарських товариств

(корпорацій), передбачає набуття державою (уповноваженим органом) корпоративних прав і створює умови ефективного господарювання;

- обґрунтування механізму нормативно-правового розмежування повноважень з управління державними корпоративними правами між центральними та місцевими органами виконавчої влади як практичну реалізацію Концепції, затвердженої з цих питань Кабінетом Міністрів України 28 жовтня 1998 року;

- висновок про правове закріплення обсягу та змісту організаційного впливу на управління державними корпоративними правами з боку відповідних органів виконавчої влади як засновників (учасників) господарських товариств, створених з участю частки державного майна в їх статутному капіталі (фонді);

- пропозиції щодо створення законодавчим шляхом умов більшої самостійності у здійсненні безпосередніх управлінських повноважень низовим ланкам, які за делегованим представництвом здатні забезпечувати контроль за дотриманням державних інтересів у корпоративній сфері;

- пропозиції щодо вдосконалення правового регулювання захисту прав акціонерів, в тому числі держави, як власника і засновника господарських (акціонерних) товариств шляхом встановлення нормативно-правових механізмів обігу цінних паперів, реалізації прав акціонерів і регулювання ринку цінних паперів, що є важливою частиною системи управління державними корпоративними правами.

Теоретичне та практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що зроблені в результаті дослідження висновки та пропозиції можуть вважатися певним внеском у теорію державного управління. Особливо це стосується вирішення таких важливих проблем, як забезпечення державних інтересів, практичні наслідки економічного характеру щодо використання державної власності, яка передана в управління корпоративними правами, створення належного правового режиму функціонування господарських товариств змішаної форми власності та вплив органів держави на процеси функціонування об'єктів господарювання.

Сформульовані та викладені рекомендації мають як загальнотеоретичне, так і

прикладне значення для науки адміністративного права і практики застосування його норм, оскільки розширюють та поглиблюють розуміння державного управління взагалі і щодо такого об'єкта, зокрема, як корпоративні права з елементом державної частки майна у статутних фондах акціонерних товариств.

Практичні рекомендації, у тому числі пропозиції законодавчого характеру, що вносилися автором як суб'єктом законодавчої ініціативи у Верховній Раді України протягом 1998 - 2001 років, були спрямовані на підвищення ефективності реального впливу форм та методів, які застосовуються суб'єктами державного управління в корпоративній сфері. При цьому в дисертації проводиться ідея гарантування прав інших суб'єктів щодо дотримання їх інтересів як основи утворення господарських об'єднань з метою ефективного використання власності.

Опрацьовані в дисертації положення і зроблені висновки можуть застосовуватись безпосередньо при веденні законопроектних робіт щодо правового регулювання управління державними корпоративними правами і в загальному плані в сфері державного управління майном в Україні.

Апробація результатів дослідження. Основні положення дисертаційного дослідження обговорювалися на багаточисельних наукових і науково-практичних конференціях як в Україні, так і в зарубіжних країнах; з висновками та пропозиціями автор неодноразово виступав у дебатах щодо законопроектів з цих питань у Верховній Раді України, а також представляючи Український парламент в Раді Європи.

Зокрема, автором були запропоновані висновки та рекомендації, які стосувалися вдосконалення законодавчого забезпечення контрольних повноважень, у зв'язку з реформуванням структури органів управління державними корпоративними правами і передачею функцій від Національного агентства з управління корпоративними правами Фонду державного майна України, що було зроблено у доповіді на конференції "Проблеми наукового забезпечення адміністративної реформи в Україні", яка проходила в Українській академії державного управління при Президентові України. Наукові доповіді було зроблено також автором дисертації на теоретичних симпозіумах, які проводилися Комітетами Верховної Ради України в червні 2000 року та лютому 2001 року в Києві з питань правового статусу Фонду державного майна України та ефективності здійснення управління державними корпоративними правами в машинобудівній та суднобудівній промисловості України.

Публікації. Основні положення та висновки, що сформульовані в дисертаційному дослідженні, викладені в двох наукових публікаціях (у фахових виданнях) та монографії.

Структура та обсяг дисертації визначена завданнями і логікою здійсненого дослідження. Робота складається з вступу, двох розділів, в яких об'єднано шість підрозділів, висновків, списку використаних 155 джерел та додатків. Обсяг основного змісту рукопису - 179 сторінок (без списку використаних джерел та додатків).

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** наводяться положення, які визначають вихідні засади дисертації - актуальність, необхідність і наукову новизну теми дослідження. Розкриваються також мета, основні задачі та напрямки дослідження, його методологічна основа, теоретичне та практичне значення.

У **Розділі 1 "Наукові засади управління державними корпоративними правами"**, який складається з трьох підрозділів, досліджуються загальнотеоретичні питання природи управління державними корпоративними правами. Також в розділі розглядаються об'єкти управління корпоративними правами та органи, що його здійснюють.

Підрозділ 1.1. "Функціональна природа управління державними корпоративними правами" присвячений дослідженню управління державними корпоративними правами як особливого виду державного управління, визначенню його цілей та спрямованості.

Звертається увага на те, що державне управління корпоративними правами є однією з форм реалізації функцій державного управління в сфері економіки, які, в свою чергу, є похідними від економічних функцій держави. Як наслідок, цілі державного управління корпоративними правами мають визначатися шляхом поступової конкретизації змісту економічних функцій держави, які в найбільш узагальненому вигляді визначають основні напрямки та предметні сфери державної діяльності.

Приділяється значна увага ролі держави, яка має забезпечувати соціальну спрямованість економіки. Проводиться аналіз відповідних положень Конституції України.

У цьому підрозділі розглядаються також теоретичні підходи до визначення поняття "державне управління", а також аналізується питання про співвідношення двох однопорядкових державно-правових категорій - "державне управління" та "виконавча влада".

Таким чином, основною інтегративною властивістю будь-якої системи державного управління, яка одночасно є й першопричиною створення та функціонування такої системи, є її здатність забезпечити досягнення цілей державно-управлінської діяльності в певній сфері або галузі суспільного життя. Саме чітке визначення та нормативне закріплення цілей управління детермінує організаційну структуру системи органів управління та окремих її елементів, дозволяє вичерпно сформулювати перелік функцій управлінських органів, а також визначити найбільш ефективні форми та методи їх діяльності.

Державне управління корпоративними правами є однією з форм реалізації функцій державного управління в сфері економіки, які, в свою чергу, є похідними від економічних функцій держави. Отже, цілі державного управління корпоративними правами мають визначатися як заплановані, бажані результати реалізації функцій

державного управління в економічній сфері з урахуванням потреб конкретного об'єкту управління.

В практичній площині визначення цілей державного управління корпоративними правами в Україні потребує попереднього розв'язання, як найменше, двох концептуальних проблем: по-перше, проблеми встановлення критеріїв оцінки ефективності реалізації державних корпоративних прав; по-друге, проблеми створення правових механізмів забезпечення ефективної реалізації державних корпоративних прав при одночасному додержанні принципу рівноправного розвитку в Україні всіх форм власності.

Об'єктивна необхідність досягнення сформульованих вище цілей зумовлює потребу у державному управлінні корпоративними правами, тобто у підзаконній, цілеспрямованій виконавчо-розпорядчій діяльності спеціально утворених органів виконавчої влади та їх посадових осіб, що полягає у безпосередньому здійсненні відповідно до Конституції та законів України функцій та повноважень в сфері реалізації державних корпоративних прав.

У підрозділі 1.2. "Правовий режим щодо об'єкта управління державними корпоративними правами" звертається увага на те, що чітке уявлення про правовий режим об'єкта управління дозволяє конкретизувати мету державно-управлінської діяльності, оптимізувати (залежно від потреб об'єкту) зміст, форми і методи управлінського впливу, прогнозувати тенденції розвитку об'єкту, і, як наслідок, визначити специфіку напрямів подальшого вдосконалення державного управління у визначеній сфері.

Підкреслюється, що встановлення правового режиму об'єкту управління є необхідною складовою системного дослідження адміністративно-правових аспектів управління державними корпоративними правами.

Виходячи з цього, проводиться визначення об'єкту управління державними корпоративними правами та аналіз його юридичних властивостей, що впливають на зміст, форми і методи управлінської діяльності в цій сфері.

Також зазначається, що наведена у цьому розділі дисертаційної роботи характеристика об'єкту управління державними корпоративними правами дозволяє зробити важливі для теорії і практики державного управління висновки, що закладають методологічну основу для встановлення ефективних методів, видів і форм державно-управлінського впливу в досліджуваній сфері, визначення його цілеспрямованості та змісту.

У підрозділі 1.3. "Правове регулювання статусу органів, які здійснюють управління державними корпоративними правами" звертається увага на те, що предметом правового регулювання в сфері управління державними корпоративними правами є, насамперед, встановлення правового статусу органів, що здійснюють таке державне управління. Повне та вичерпне врегулювання нормами права порядку формування

органів державного управління, їх завдань, системи, структури, компетенції, форм та методів діяльності, відповідальності тощо, є необхідною передумовою ефективного здійснення державного управління.

Розглядається загальнотеоретичне визначення органу державного управління та його змістовні характеристики.

Також зазначається, що ефективна реалізація державних корпоративних прав, в тому числі поповнення державного бюджету за рахунок частини прибутку господарських товариств, до статутних фондів яких передано частку державної власності, неможлива без посилення ролі державного управління в цій сфері. За таких умов значно підвищується значення адміністративно-правового регулювання державного управління, створення та вдосконалення необхідної для цього нормативно-правової основи.

Оскільки предметом правового регулювання в сфері управління державними корпоративними правами є встановлення правового статусу органів, що здійснюють таке державне управління, правової регламентації, перш за все, потребує їх адміністративна правосуб'єктність, включаючи цільовий, структурно-організаційний та компетенційний аспекти. Проте, для органів управління державними корпоративними правами вкрай актуальною залишається й проблема визначення їх цивільної (господарської) правосуб'єктності, що зумовлює необхідність врахування при нормативному закріпленні їх компетенції наявності у таких органів правомочностей не тільки адміністративно-правового (управлінського) характеру, але й правомочностей учасників цивільних (господарських) правовідносин.

Діяльність із встановлення правового статусу органів управління державними корпоративними правами має здійснюватись виходячи з системного підходу до створення правової основи функціонування органів виконавчої влади. Вирішення цього завдання потребує узгодження сфер, предметів відання, повноважень, відповідальності та всіх інших компонентів правового статусу органів управління державними корпоративними правами.

Також автором сформульовано конкретні пропозиції щодо прийняття законодавцем законодавчих актів, які б обумовили організаційно-структурну модель управління об'єктами права державної власності і створили законодавчу основу для використання змішаних форм управління об'єктами виключно на засадах їх економічної ефективності і соціального спрямування. Актуальні проблеми розкриті автором щодо нормативного регулювання правового статусу органів управління державними корпоративними правами.

Розділ 2 "Правове регулювання форм та методів управління державними корпоративними правами" присвячений важливим питанням, що пов'язані з удосконаленням організаційної побудови суб'єктів, які мають виконувати функції управління державними корпоративними правами. Дослідження цих питань має великий позитивний досвід для наукової

розробки та прийняття цілісної системи нормативно-правових актів, які б врегулювали правові відносини стосовно забезпечення державних інтересів в корпоративній сфері.

Проведене у **підрозділі 2.1. "Правове закріплення форм управління державними корпоративними правами"** дослідження форм управління державними корпоративними правами дає підстави для висновку про наявність прямої залежності форм державного управління в цій сфері від потреб конкретного об'єкту державного управління. Отже, оптимальними формами управління державними корпоративними правами є ті форми, що забезпечують ефективну реалізацію правомочностей держави як засновника (учасника) господарського товариства.

Оскільки управлінська компетенція органів управління державними корпоративними правами як учасників господарських товариств, створених за участю держави, реалізуються ними опосередковано - шляхом участі в органах управління господарських товариств (загальних зборах товариства, спостережній раді, правлінні тощо), насамперед, вдосконалення потребують правові механізми забезпечення такої участі.

Вдосконалення правового регулювання форм управління державними корпоративними правами уявляється неможливим також без прийняття Закону України про Фонд державного майна України, який власне й має визначати конкретні форми й методи управлінської діяльності в цій сфері.

І, нарешті, пріоритетним напрямком еволюції форм управління державними корпоративними правами слід визнати державне регулювання діяльності господарських товариств, до статутного фонду яких внесено частку державної власності.

Автором запропонована власна модель організаційно-структурної побудови відносин партнерства учасників корпоративного управління на засадах позитивної відповідальності суб'єктів управлінського процесу.

Підрозділ 2.2. "Методи реалізації державних інтересів у сфері управління державними корпоративними правами" присвячений аналізу методів управління державними корпоративними правами.

Наголошується, що найголовнішою функцією держави в сфері корпоративних відносин є нормативно-правове регулювання, яке складається з відпрацювання законів та підзаконних актів, що забезпечують правові механізми функціонування господарських товариств, їх взаємовідносини з іншими суб'єктами (в тому числі інвесторами, контрагентами, найманими працівниками). Воно включає: фінансове, трудове, соціальне, антимонопольне регулювання.

Проте, управління державними корпоративними правами не обмежується законодавчим забезпеченням умов їх реалізації. В сучасних умовах в Україні назріла необхідність у вдосконаленні правових механізмів попередження та розв'язання конфлікту інтересів різних груп осіб, зацікавлених у діяльності господарського товариства. У зв'язку з цією проблемою пропонується чітко

визначити та нормативно закріпити концептуальні принципи управління державними корпоративними правами залежно від розміру долі держави у статутному фонді акціонерного товариства. Для акціонерних товариств, де державі належать великі і мажоритарні пакети акцій (більш ніж 25 відсотків статутного фонду), має бути встановлена така сукупність методів державного управління, що дозволить державі, як стратегічному власникові, здійснювати функції управління господарським товариством, для акціонерних товариств, де державна частка у статутному фонді складає менш ніж 25 відсотків, - мають застосовуватись методи, що дозволяють державі, як одному з багатьох власників, здійснювати функції контролю за діяльністю підприємства і визнавати солідарну участь у досягненні економічних результатів без права прямого адміністрування в локальній сфері інтересів держави.

В перспективі слід розробити та запровадити таку систему управління державними корпоративними правами, яка на основі індивідуального підходу до кожного об'єкта управління передбачає обов'язкове визначення (за допомогою програмно-цільових методів) цілей державного управління такими корпоративними правами, чітке формулювання завдань органів державного управління, що зумовлюються такими цілями, та документальну фіксацію методів державного впливу на об'єкт управління за наявності ефективних інструментів контролю.

У підрозділі 2.3. "Правові проблеми вдосконалення діяльності управління державними корпоративними правами" проводиться теоретико-правовий аналіз організаційної структури управління державними корпоративними правами, що утворена в Україні на сучасному етапі адміністративної реформи.

Виходячи з цього аналізу, автором наголошується, що вирішення у законодавчому порядку потребує проблема, яка обумовлена "конфліктом функцій", що виник внаслідок передачі повноважень з управління державними корпоративними правами Фонду державного майна України та суперечить принципу єдності цілей, функцій, форм і методів управлінського впливу, що їх здійснюють всі ланки єдиної системи органів державного управління у визначеній сфері.

Крім того, нагально потребує законодавчої регламентації правовий статус Фонду державного майна України як центрального органу виконавчої влади із спеціальним статусом, на який покладено, зокрема, й функції з управління державними корпоративними правами.

Також звертається увага на те, що основу вдосконалення організаційної структури управління державними корпоративними правами мають становити сучасні досягнення теорії і практики державного управління. Отже, актуальним уявляється проведення подальших науково-теоретичних і прикладних адміністративно-правових досліджень проблематики управління державними корпоративними правами, включаючи пошук оптимальної моделі його організаційної структури. При цьому, слід враховувати, що як оптимальна може розглядатися лише модель, побудована з урахуванням специфіки

об'єкту управління державними корпоративними правами, цілей державно-управлінської діяльності в цій сфері, форм та методів її здійснення.

І, нарешті, одним з основних завдань в межах правового забезпечення адміністративно-правових реформ у досліджуваній сфері є розробка цілісної концепції управління державними корпоративними правами. Лише за умови наявності такої офіційної концепції, реформування організаційної структури управління державними корпоративними правами може здійснюватись із дотриманням основоположних принципів державно-правових перетворень.

ВИСНОВКИ

У висновках, що завершують роботу, сформульовані та викладені загальні підсумки, визначені автором в процесі дослідження.

Зокрема, автор своїм дослідженням доводить, що посилення ролі державного управління в сфері забезпечення державних корпоративних прав обумовлено встановленням повного правового статусу державних органів та їх посадових осіб, які були б здатні ефективно впливати на корпоративну сферу господарювання та підприємництва і досягати в ній економічно високих результатів.

Автор доводить, що законодавче забезпечення управління державними корпоративними правами має будуватись на новій основі розподілу функцій та повноважень між суб'єктами спільної корпоративної діяльності із застосуванням нових правозахисних механізмів щодо об'єктів корпоративної власності.

Основним результатом проведеного дисертаційного дослідження слід вважати принципове вирішення питання щодо забезпечення постійного правового регулювання участі суб'єктів державного управління у здійсненні корпоративних прав, визначення структурно-функціонального змісту такого важливого управлінського явища як реалізація передбаченої законодавчими актами України виконавчої та регулятивно-розпорядчої діяльності в сфері забезпечення державних корпоративних прав відносно об'єкта господарювання, в якому часткою є державна власність, передана до статутного капіталу корпоратизованого об'єкта.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

1. Порошенко П.О. Правовий статус органів, які здійснюють управління корпоративними правами //Підприємництво, господарство і право. -2001.- №4.-С.3-6.
2. Порошенко П.О. Правове регулювання управління корпоративними правами в Україні (адміністративно-правові засади) //Право України. -2000.-№11.-С.102-105.
3. Порошенко П.О. Державне управління корпоративними правами в Україні. Теорія формування правовідносин //Інститут держави і права ім. В.М.Корецького НАН України. - К., 2000. - 104 с.

АНОТАЦІЯ

Порошенко П.О. Правове регулювання управління державними корпоративними правами в Україні - Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 - теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право. - Одеська національна юридична академія, Одеса, 2002.

У дисертації досліджуються загальнотеоретичні та практичні проблеми правового регулювання управління державними корпоративними правами.

Дисертація містить аналіз поняття "державні корпоративні права як об'єкт державного управління" та розкриває правові засади здійснення управлінської діяльності в сфері корпоративних відносин.

Досліджено правосуб'єктність органів, які від імені держави реалізують функції та повноваження щодо забезпечення державних інтересів. Внесено пропозиції щодо законодавчого врегулювання співвідношення корпоративного управління і власне правового режиму державного майна.

У дисертації розглядається механізм застосування законодавства, яке забезпечує формування корпоративних прав учасниками об'єднання, яке реалізує права власності на певні частини корпоративного об'єкта, з позицій науки адміністративного права висвітлюються проблеми державного управління в корпоративній сфері.

Ключові слова: адміністративні правовідносини, державне управління, корпоративні права, орган виконавчої влади, державні інтереси, об'єкти корпоративної власності.

АННОТАЦИЯ

Порошенко П.А. Правовое регулирование управления государственными корпоративными правами в Украине - Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.07 - теория управления; административное право и процесс; финансовое право. - Одесская национальная юридическая академия, Одесса, 2002.

В диссертации исследуются общетеоретические и практические проблемы правового регулирования управления государственными корпоративными правами.

Диссертация содержит анализ понятия "государственные корпоративные права как объект государственного управления"; в ней раскрываются правовые основы осуществления управленческой деятельности в сфере корпоративных отношений.

Исследована правосубъектность органов, реализующих от имени государства функции и полномочия по обеспечению государственных интересов, которые выражаются корпоративными правами в структуре акционерного общества.

Автор сосредоточил анализ на регулирующем воздействии уполномоченных государством органов и должностных лиц, которые на практике влияют на упорядочение финансовых расчетов, гарантированных поступлений в Государственный бюджет средств от эффективного использования имущества, которое передано в корпоративное управление. Поэтому важными для науки административного права являются выводы автора, который вносит соответствующие предложения относительно реформирования статуса хозяйственных организаций, предоставления больших прав корпоративным органам управления, действующим как в интересах всех корпоративных участников, так и в интересах государства, что стимулирует в таких случаях развитие хозяйственной и предпринимательской деятельности и тем самым способствует увеличению налоговых отчислений в Государственный бюджет, что оправдывает корпоратизацию как процесс эффективного хозяйствования.

Значительное внимание в диссертации сосредоточено на анализе существующей в Украине системе органов государственного имущества, к которым перешли функции представительства интересов государства в корпоративном управлении хозяйственными обществами. В них часть государственного имущества находится в особом правовом режиме, и правоотношения, которые возникают при этом не всегда носят согласительный характер, что приводит к разрешению экономико-финансовых противоречий, когда государственные корпоративные права должны быть защищены правовыми средствами. Государственное управление в таких случаях реализуется применительно к условиям правового режима объекта права собственности, что обусловило внесение диссертантом ряда законодательных проектов в Верховную Раду Украины.

При этом автор считает, что создание новых законодательных актов в этой сфере является неотложным фактором реального влияния на экономические показатели субъектов хозяйственной деятельности, поскольку ограничение произвольного вмешательства государственных органов является надежной гарантией для использования ресурсов управления и получения максимальной прибыли.

Автором также внесены предложения по законодательному урегулированию соотношения корпоративного управления и собственно правового режима государственной собственности.

В диссертации рассматривается механизм применения законодательства, которое обеспечивает формирование корпоративных прав участниками объединения (акционерного общества), созданного на основе корпоративного объекта, с позиций науки административного права освещаются проблемы государственного управления в корпоративной сфере.

Ключевые слова: административные правоотношения, государственное управление, корпоративные права, орган исполнительной власти, государственные интересы, объект корпоративной собственности.

SUMMARY

Poroshenko P.O. Legal control over the administration of state corporate rights in Ukraine. - Manuscript.

Dissertation for the scientific degree of the Candidate of Law in Specialty 12.00.07 - Management theory; Administrative Law and Process; Financial Law. -Odessa National Law Academy, Odessa, 2002.

The dissertation focuses on theoretical and practical problems of legal control over the administration of state corporate rights.

It contains the analysis of such notion as "the state corporate rights as an object of public administration" and covers legal rules of carrying out of administrative activities in the corporate relations field.

Given dissertation analyses the legal personality of bodies that on behalf of the state execute functions and authorities on securing public interests expressed by corporate rights in the stock company structure.

It introduces the suggestions on legislative adjustment of a correlation between corporate administration and legal regime of state property.

The dissertation considers the mechanism of application of legislation that provides the formation of corporate rights by association (stock company) parties established on a corporate object basis, it views in the aspect of administrative law the problems of public administration in corporate field.

Key words: administrative legal relations, public administration, corporate rights, executive body, public interests, corporate property objects.